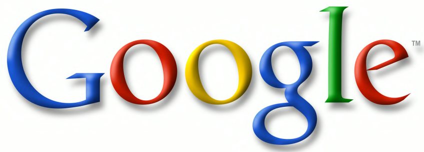

Google

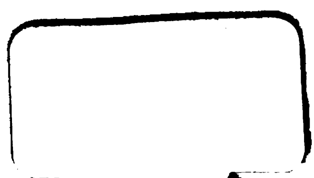


PAP

A felulvizsgalatrol az Igazsagugyi bizottsag szovegezeseben

1903





A FELÜLVIZSGÁLATRÓL AZ IGAZSÁGÜGYI BIZOTTSÁG SZÖVEGEZÉSÉBEN.

IRTA:

DR. PAP JÓZSEF

BUDAPESTI ÜGYVÉD, EGYETEMI NYILVÁNOS RENDKIVÜLI TANÁR.



BUDAPEST, 1904.
MÁRKUS SAMU KÖNYVNYOMDÁJA
BÁTHORY-UTCZA 20.

Méltóságos
Dr. Kováts Gyula urnak
udvari tanácsos, egyetemi tanár stb. stb.
Kiváló tisztelettel
a szerző

A

FELÜLVIZSGÁLATRÓL

AZ

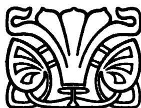
IGAZSÁGÜGYI BIZOTTSÁG

SZÖVEGEZÉSÉBEN.

IRTA:

DR. PAP JÓZSEF

BUDAPESTI ÜGYVÉD, EGYETEMI NYILVÁNOS RENDKIVÜLI TANÁR.



BUDAPEST, 1903.

MÁRKUS SAMU KÖNYVNYOMDÁJA

BÁTHORY-UTCZA 20.

Történeti visszapillantás.

A jogorvoslatoknak czélja első sorban az, hogy a jó, igazságos, megbizható jogszolgáltatás garantiái növeltessenek, másodsorban pedig az, hogy az itélkezésben a jogegység, a mennyire ez éppen lehetséges, biztosittassék.

Ép azért a jogorvoslati rendszer helyes kiépitése a legnehezebb perjogi problemák közé tartozik. Közjogi, jogpolitikai és perjog-technikai szempontok merülnek itt fel, a melyeket figyelemre kell méltatni.

1868 óta a mi jogorvoslati rendszerünk folytonos kisérletezésnek, toldozgatásnak és foltozgatásnak volt kitéve. Az 1868. évi LIV. t.-czikkel alkotott perrendtartás jogorvoslati része ép úgy, mint maga az egész perrendtartás keletkezésének idejétől kezdve nem volt helyes, nem volt tökéletes. Az intéző körök önmaguk belátták azt és már a törvény alkotása idejében elismerték, hogy a törvénykezési rendtartásnak alapjai elhibázottak és hogy a kivitel igen sok kivánni valót hagyott hátra. Csakhamar megindult tehát a revisionalis munkálatok egész sorozata, melyek eredménye az 1881 évi LIX. t.-czikk, a perrendtartási novella volt, a mely főleg a jogorvoslati rendszert volt hivatva reformálni.

Az 1893. évi XVIII. t.-cz. a sommás perekben behozta a szóbeliséget, uj rendszerre fektette tehát a jogorvoslati rendszert, de kiváltképpen a felebbvitelt. A sommás eljárási törvény átmeneti jelleggel bir, csak azon időre készült, a mig a most készülő polgári perrendtartási törvényjavaslat törvényerőre fog emelkedni.

A polgári perrendtartás törvényjavaslata az országgyülésnek be lett mutatva és már le is tárgyaltatott az igazságügyi bizottságban. Az igazságügyi bizottság a felebbviteli jogrendszeren lényeges módositásokat eszközölt.

Ezúttal csupán a felülvizsgálattal óhajtok foglalkozni, ismertetni és jogilag méltatni kivánom azon módositásokat, a melyeket a képviselőház igazságügyi bizottsága, szemben a miniszteri javaslattal, a felülvizsgálaton eszközölt.

Hogy a felülvizsgálati jogorvoslat jogi természetét helyesen felfoghassuk és megérthessük s igy itéletet alkothassunk magunknak arról, vajjon a képviselőház igazságügyi bizottsága helyesen járt-e el, midőn az eredeti miniszteri javaslatnak a felülvizsgálatra vonatkozó intézkedéseit megváltoztatta, tisztában kell lennünk mindenekelőtt a felülvizsgálat jogi természetével, ismerni kell keletkezésének történetét és dogmatikáját. A felülvizsgálati jogorvoslat t. i. mintegy kompromissum eredménye. Azon törvényhozások, a melyek a felülvizsgálatot behozták és elfogadták, a megelőző felebbviteli jogorvoslatokat egymás mellé állitották és a jogpolitikai szükséglet szavát követve, hol az egyik fajtáju, hol a másik fajtáju jogorvoslatból kiragadtak egy darabot, egy elvet és alkottak a heterogen természetü jogorvoslatokból egy külön jogorvoslatot, egy mixtum compositumot. Csak úgy érthetjük meg a felülvizsgálatot a maga igazi mivoltában, ha egy rövid visszapillantást vetünk általánosságban a jogorvoslati rendszerre, mert igy azon helyzetben leszünk, hogy megállapithassuk, vajjon helyesen tölti-e be a felülvizsgálat, mint felebbviteli jogorvoslat, azon szerepkört, a melylyel fel van ruházva, avagy nem?

Formai szempontból a jogorvoslat nem egyéb, mint a peres félnek perbeli cselekménye. Anyagi szempontból pedig ez egy jog, azaz egy perjogi jogositvány arra, hogy ezen perbeli cselekménynyel élhessen.

I. Képzelhető oly birói határozat, a mely mindenben és teljesen megfelel a jog követelményeinek és mégis sérelmes a félre nézve, sententiae justae. Ez lehetséges vagy negative az által, ha a jogaiban sértett fél valamely őt megillető perbeli jogot nem gyakorolt, vagy pedig positive akkor, ha valamely reá nézve hátrányos cselekményt vitt véghez. Az ilyen sérelmek orvosolhatók a restitutio in integrummal, előbbi állapotba való visszahelyezéssel.

II. Sértve érezheti magát továbbá a peres eljárás során a fél azért, mert egyes perbeli cselekmények vagy az egész pernek lényeges alkatelemei hiányoznak, a minek következménye az, hogy az illető perbeli cselekmények, illetve maga az egész per semmis, sententiae nullae. A tudomány külömböztet absolut és relativ, teljes és részleges semmiség között.

Teljes semmiség akkor áll be, ha a per során történt va-

lami, a mi a per létével, existentiájának előfeltételeivel ellentétben van, vagy pedig, ha valami nem történt, valami el lett mulasztva, a mi a perhez feltétlenül megkivántatik. Teljes semmiséggel állunk tehát szemben, ha nincs perbeli alany, hiányzik pl. az eljárásnál a biró, vagy ha a biró érdekelt, illetve gyanus, a biróság nincs szabályszerüen összeállitva, vagy ha a peres feleknél hiányzik a jogképesség illetve a perképesség. Semmiség áll be továbbá akkor is, ha a pernek nemcsak subjektiv, de objektiv fontos alkatelemei hiányosak, vitiosusak nincsen pl. kellőleg előterjesztett és határozott petitum, alperesnek nem volt módjában védekeznie stb.

A teljes semmiség nem orvosolható, ellenben a részleges semmiség megszünik a hozott határozat jogereje folytán.

Ezen sérelmek orvoslására, — ha nem incidenter a felebbezés körén belül, de principaliter, önálló jogorvoslattal czéloztatik a reparatio, — szolgálnak a quaerela nullatatis sanabilis és insanabilis az u. n. semmiségi panasz

III. Képzelhetők végre oly esetek, hogy a hozott birói határozat nem felel meg a törvénynek, a jogszabályok kivánalmainak. Nincs összhang ugyanis a határozat rendelkezése és a törvény között, a mennyiben vagy a tényállás nem lett helyessen megállapitva, avagy pedig a helyesen megállapitott tényállásra helytelenül lett alkalmazva a jogszabály. Ezen határozatok sententiae injustae, ezek ellen felebbezésnek, appellationak van helye.

A restitutio in integrum, ez egy ugynevezett rendkivüli jogorvoslat, mely nem bir sem átháramló, sem felfüggesztő hatálylyal. Mindaddig, mig a határozat felebbvitellel megtámadható, előbbi állapotba való visszahelyezés iránti kérelemnek nem lehet helye. Előfeltétele ezen jogorvoslatnak tehát a megtámadott határozat jogereje. A ki restitutio in integrummal él, annak implicite el kell ismernie azt, hogy a biró helyesen itélkezett úgy, a mint itélkezett A jogsérelem abban van, hogy a panaszos fél azon jogi alapzatot, a melyen az itélet felépült, hiányosnak és nem helyesnek tartja, pl. mert nem terjesztette elő a szükséges védelmi és támadási eszközöket, a melyek a per kimenetelére relevantiával birtak. A dolog tehát úgy áll, hogy a panaszolt sérelemnek oka az itélet ugyan, de csak közvetve, közvetlenül pedig a panaszos félnek magatartása, mulasztása. Az előbbeni állapotba való visszahelyezésnél fel kell hozni a törvényben tüzetesen körülirt restitutionális okokat (justa causa) pl. a meghatalmazottnak mulasztása, meg nem jelenés, önképviselet hiánya stb. Ezen jogorvoslatnál a biró először a felett határoz, hogy a restitutionak hely adható-e

vagy sem; ha helyt ad neki, úgy határoz az ügy érdemében, mintha a panaszos által felhozott akadály egyáltalán nem létezett volna.

A quaerela nullitatis, semmiségi panasz czélja, mint láttuk, a semmiségi ok folytáni sérelem orvoslása.

A semmiségi ok a felebbezéssel egyidejüleg is érvényesithető, ezenfelül kifogásilag — exceptio nullitatis — alakjában. Uj keresettel is léphet fel a panaszos és ha alperes ellenveti az itélt dolog kifogását, felperes a replica nullitatissal felelhet. Ezek azon esetek, a midőn a semmiségi ok orvoslása közbevetőleg más jogorvosvoslattal vagy peres cselekvénynyel kapcsolatosan történik.

Ezen eljárási módok mellett kifejlődött azonban a középkorban a semmiségi ok orvoslására egy önálló, más jogorvoslatoktól és peres cselekvényektől teljesen független jogorvoslat, az u. n. quaerela nullitatis. Ezen jogorvoslat felfüggesztő hatálylyal nem birt és csak a per befejezte után akkor volt alkalmazható, ha a semmiségi ok egyébként nem volt orvosolható. Czélja ezen jogorvoslatnak az itélet megsemmisitésének szorgalmazása volt.

A quaerela nullitatis insanabilis egy uj kereset. Rendkivüli jogorvoslat, a mely a rendes 30 évi elévülési idősn belül, akár az elsőfoku, akár a közvetlenül magasabb foku biróságnál adható be. Felfüggesztő hatálylyal azonban sohasem birt és vagy az egész pernek vagy pedig egy részének megsemmisitését vonta maga után. A quaerela nullitatis sanabilis akkor volt alkalmazható, ha orvosolható semmiségi okokkal állottunk szemben. Rendszerint a felebbezéssel kapcsolatosan történt ezen laesio reparatiója. Ha azonban a felebbezés már nem volt beadható, akkor principaliter is lehetett élni quaerela nullitatis sanabilissel és a megsemmisitett határozat helyett nyomban uj határozatot hoztak.

A birói határozatok és intézkedések kötik a feleket, akár helyesek ezek, akár nem. Különben a jogrendet és jogszolgáltatást az anarchia és ököljog váltaná fel. Ha nem tudnánk érvényt szerezni a birói határozatoknak, úgy megsemmisülne a jogszolgáltatásba vetett hit, a biróságok tekintélye. — Hogy azonban a biróságok iránti tekintélynek törvényhozási uton való favorizálása tulkapásokra ne vigyen, meghonositották az egyes birói rendszer mellett a társas birói intézményt és az egyfoku biráskodás helyett behozták a többfoku instantiát. A többfoku birói szervezet lehetővé teszi, hogy a jogvita nem lesz befejezve az ügy egyszeri megbirálásával, de a különféle fokozatokban ismételten meg lesz vizsgálva. Ezenfelül az utolsó

fokon tapasztaltabb, képzettebb, jártasabb, idősb birák foglalnak helyet, a mi szintén növeli a garantiákat.

A sententia injusta ellen helyt fogott a felebbezés, az appellatio-provocatio. Ez rendes jogorvoslat, a melylyel a legközelebbi magasabb foku biró fel lesz szólitva, hogy vizsgálja meg az alsó foku biró határozatát és aztán változtassa azt meg. Ezen jogorvoslatnak van átháramló és felfüggesztő hatálya.

A régi római jogban nem ismertek appellatiót. A provocatio ad populum a magistratus ellen irányult, ha igazságtalan büntető határozatot hozott. Ez nem volt tulajdonképpeni jogorvoslat. A császárok korában fejlődtek csak ki a fokozatos instantiák.

A közös jog (gemeines Recht) 3 instantiát ismert. Az alsó foktól felebbezhető volt a panaszos itélet a közép fokhoz és végre a legfelsőbb fokhoz.

A felebbezésnek felfüggesztő hatálya két irányban mutatkozott: megakadályozta egyrészt azt, hogy a birói intézkedés, a mely ellen irányul, jogerőssé váljék és másrészt kényszeriti az alsó birót, hogy az eljárást hagyja abban.

A megfelebbezett ügy nemcsak a felebbezésben megjelölt részekben háramlik a felső biróra, de a maga egészében. A felső biróságnak jogában állana tehát az egész pert reformálni, de korlátozva van ebben a felebbezésben foglalt panasz által, az u. n. felebbezési kérelem által.

A felebbezésben a felebbező két dolgot kell, hogy érvényesitsen, t. i. meg kell mondania, hogy mi sérelmes reá nézve a panaszos itéletben és aztán megfelelő felebbezési kérelmet kell előterjesztenie.

Ezek előrebocsátása mellett, a felebbező fél felebbezésében vagy csak hivatkozik az alsó fokon kifejtettekre ad acta priora submittere és ez által a felső biró kötelességévé teszi, hogy szabadon vizsgálja, vajjon a panaszos itéletet, tekintettel az előzményekre és kifejtett perbeli materiára, helyesnek tartja-e avagy másként itélt volna a felebbező javára és miként? Vagy pedig a felebbező nem mozog az általánosság határai között, de in concreto et in specie tüzetesen előterjeszti a megtámadott határozatnak egyes panaszolt pontjait, a gravamina appellationist, a római causae appellationis mintájára.

A Jüngster Reichs-Abschied megszüntette a felebbezésnél az articulárt formát. A felebbezőnek nem kellett mást előterjeszteni, mint: „dass nichtig oder übel geurtheilt und wohl appellirt sei.“

A későbbi római jog csak a végitéletek ellen engedte meg a felebbezést, nem pedig a közbeszóló határozatok ellen,

mint a kanonjog. És ép azért a római jog szerint a felebbezési biróság az eredeti litis contestatio szerint az ügyet ujolag tárgyalta a nélkül azonban, hogy csupán a judex a quo előtt érvényesitett támadási és védelmi eszközökhez lenne kötve. — Minthogy a kanonjog szabályozása és behatása következtében a közbeszóló határozatok is képezhetik felebbezés tárgyát, a régi német birodalmi törvényhozás szükebb határok között fogta fel a felebbezést s ehhez képest a felebbezési eljárást egy elhatárolt, önmagában egy egészet alkotó s befejezett, önálló eljárási szaknak tekintette, a mely a felebbezési keresettel veszi kezdetét és külön litis contestatioval birt.

Ha a felebbezési határidő lejárt a nélkül, hogy felebbezés beadatott volna, vagy a határozat oly természetü volt, hogy ellene felebbezéssel már nem lehetett élni, hogy a jogaiban sértett fél jogsérelmet ne szenvedjen, a régi jog a felebbezés surrogatumáról gondoskodott.

Ilyenkor a felebbezőnek meg kellett elégednie azzal, hogy a kérdéses panaszos határozatot ismét és ujólag vizsgálja meg, ha nem is a felsőbb foku biróság, de ugyanazon biróság, a mely ezen határozatot hozta. Ez a római jogban ismert supplicatio. Az ujabb római jog szerint a praefectus praetorio határozatai ellen, habár ezek felebbezéssel már nem voltak megtámadhatók, 10 nap alatt felfüggesztő hatálylyal, 2 év alatt pedig felfüggesztő hatály nélkül supplicatio volt benyujtható a császárhoz retractatio causae czéljából, azaz a végből, hogy a praefectus praetorio még egyszer foglalkozzék az ügygyel. Ezen supplicatio nem ment felsőbb biróhoz, mert a praefectus praetorio maga volt a legfelsőbb biró, mert ő közvetlenül a császár nevében itélt.

A canonjog szintén megengedte a supplicatiot a pápai határozatok ellen. A római alkotmánynyal szoros kapcsolatban lévő ezen jogorvoslat nem felelt meg az idők folyamán az ujabb viszonyoknak, a midőn Olaszországban és Németországban a római jog ismét életbe lett léptetve. A Reichskammer-Gericht itéletei ellen nem volt helye supplicationak. Ennek helyébe lépett az u. n. revisio actorum, novák ki voltak zárva, az egyes panasz-pontokat tüzetesen kellett felhozni.

A revisio actorum sem tartotta fenn magát sokáig. A császár és a német birodalmi rendek mindinkább szükségesnek tartották a summa appellationist felemelni. Hogy azon perek, a melyek ezen értékhatár folytán a felebbezés jogkedvezményétől elestek, sérelmet ne szenvedjenek, meg lett nékik engedve, hogy per viam supplicationis vizsgáltassák meg ügyüket ujólag ugyanazon hatóság által, a mely ezen határozatot hozta, miután kikérte valamely jogi egyetemi fakultásnak a nézetét per modum revisionis ex iisdem actis.

Ez volt nagy és legfőbb vonásokban a jogorvoslati rendszer, a közösjog uralma alatt, az irásbeli pernek korszakában. Ezen történelmi visszapillantás nem tart semmi körülmények között sem igényt a jogorvoslati rendszer teljességére. Csak annyiban rekapituláltam az anyagot, a mennyiben szükségem lesz reá további fejtegetéseimnél.

És most áttérek a franczia jogrendszerre, mint a szóbeli pernek fő- és alapforrására. Hozzánk a német birodalmi törvényhozás nyomán jutott el a szóbeliség és közvetlenség azon alakban, melyben akár a sommás eljárási törvény, akár pedig a polgári perrendtartási törvényjavaslat azt felhasználta és megvalósitotta. Németország azonban szintén nem teremtette meg önállóan a szóbeli és közvetlen pert. Németország is használt mintákat, még pedig a code de procedure civile volt az az elvi fonál, a melynek alapján megalkották ott a szóbeliségre és közvetlenségre fektetett peres eljárást. A kivitel, a rendszer, a feldolgozás, a detail kérdések igen sok irányban egész másként nyertek megoldást, mint a hogy azok a franczia perben szabályozvák, mindazonáltal nyugodtan állitható és az köztudomásu is, hogy az alapeszme, az alapprincipium a franczia törvényekből szivárgott át, illetve megszokták és adoptálták ezen elveket azon németországi tartományok, a melyekben a franczia uralom alatt is a code de procedure civile életbe volt léptetve és az ezekkel szomszédos és szoros, gyakori összeköttetésben levő mai tartományok is.

Szükségesnek tartom tehát a franczia felebbviteli jogorvoslati rendszerrel szintén, ha csak nagyjában is, foglalkozni.

Francziaországban két foku biróság van és egyszeri felebbezés. Ott is a felebbezésnek két czélja van: először az alsó biró netáni hibáit javitani és másodszor a feleknek alkalmat nyujtani arra, hogy mulasztásaikat, a melyeket az első fokban elkövettek, még a felebbezési eljárás során pótolhassák. A felebbezési biró ujra tárgyalja az ügyet és csak a peres felek kölcsönös meghallgatása után hozhat itéletet. A felek feljogositvák nemcsak felebbezési indokaikat bővebben kifejteni, hanem uj ténybeli adatokat és bizonyitékokat is felhozhatnak. A felebbezési biróság előtt tehát nem folyik egy uj per, de ugyanazon jogvita, a mely elsőfokulag már elbiráltatott, ha mindjárt a novák használhatási joga folytán a permateria meg is változott. Uj kereseteket a felebbezési eljárás során érvényesiteni nem lehet.

Felebbezési biróságokként szerepelnek a polgári törvényszékek és a felebbezési biróságok. Az előbbiekhez a békebirói és választott birói itéletek elleni felebbezések terjesztetnek fel, az utóbbiakhoz pedig az összes felebbezés alá került többi

ügyek, tehát az elsőfolyamodásu törvényszéknek itéletei és a kereskedelmi biróságok itéletei.

A felebbezési biróság hatásköre az ügy érdemére terjed ki, tehát a tény- és jogkérdésre egyaránt. Hatálya felfüggesztő és átháramló. A felebbezés tehát rendes jogorvoslat.

A felebbezési itéletek bizonyos körülmények között semmiségi panaszszal támadhatók meg. A régi törvények sem tekintették a semmiségi panaszt valóságos, igazi, rendes jogorvoslatnak, de csupán mint egy különös folyamodást a királyi souverenitáshoz.

A francia semmitőszék (la cour de cassation) történeti fejlődésen ment keresztül. A conseil du roi-ból keletkezett.

Az 1790. évi május 8-iki 24., 25. és 26-ik törvény szabályozta ujabban. Ekkor kapta a tribunal de cassation elnevezést. Ez kimondotta, hogy egyedüli lesz, unique, hogy egységes jogszolgáltatást létesithessen és állandó, sédentaire, hogy sok fennakadás ne álljon be a jogszolgáltatásban, de semmi körülmények között és semmi ürügy alatt nem itélkezhetik magában az ügy érdemében, il neconnaitrait du fond des affaires.

A semmitőszék feladata határozni azon semmiségi panaszok, pourvois tekintetében, a melyek utolsó forumban hozattak és a melyek ilyen jogorvoslattal megtámadhatók. Ilyenek a felebbezési biróságnak cour d'apell, cour d'assises, az elsőfolyamodásu törvényszékek, a kereskedelmi biróságok, a békebirák itéletei.

Kettős feladata van a franczia semmiségi panasznak:

1. a felek részére egy utolsó forumot biztosit a birói tévedések corrigálására, ha a biróság a törvényt megsértette vagy rosszul alkalmazta;

2. őrködni a jogszolgáltatás egysége és állandósága felett.

Ehhez képest a semmitőszék megsemmisiti azon határozatokat, a melyek a törvény intézkedései ellenére hozattak, akár anyagi vagy eljárási szempontból.

Téves lenne azonban ugy fogni fel a dolgot, mintha a semmitőszék a jogszolgáltatásban a harmadik fokot jelentené, a törvény csak kétfoku birói szervezetet létesitett.

A semmitőszék nem foglalkozik a pernek tényálladékával, nem kutatja, hogy helyesen lett-e az megállapitva vagy sem, hanem azt helyesnek és olyannak fogadja el, mint a hogy azt az elsőbiróság és illetve felebbezés esetén a felebbezési biróság megállapitotta és csupán azt vizsgálja, hogy ezen tényállásra helyesen lett-e alkalmazva a törvény, a jogszabály.

A semmitőszék tehát nem hoz ügyérdemi itéletet, de

megsemmisiti a panaszlott itéletet és egy más hasonfoku birósághoz utasitja ujabb itélethozatal végett.

A semmitőszék azonban egy magasabb foku biróság, mint azon biróság, a melynek határozata meg lett támadva, csakis jogi tévedések esetén lehet sikerrel élni ezen jogorvoslattal. A semmiségi panasz egy rendkivüli jogorvoslat.

Megsemmisitendő az itélet:

1. az 1790. nov. 27. és decz. 1. 3. art. alapján, ha a törvény nyilt rendelkezése lett megsértve (contravention expresse au textede la loi). A rendelkező részben kell ezen törvénysértésnek előfordulni és nem az indokolásban,

2. az 1799. évi vent. 27., 77. és 88. art. szerint, ha a general procureur tudomást szerez arról, hogy jogerősen itélet hozatott, a melyben a biró tullépte hatáskörét,

3. az 1810. ápril 20. törvény 7. art. szerint, ha nem az előirt számu birák hozták a határozatot, ha a birák nem vettek részt az egész tárgyalás alatt, ha a nyilvánosság szabályai megsértettek.

4. a code de procedure civile 504. art. szerint, ellentétes határozatok esetén.

Az eddigiekben láttuk a jogorvoslatoknak typusait, úgy az irásbeli pernél (közös jog), mint a szóbeliségen alapuló pernél (franczia jog). A jog fejlődésénél úgy a külföldön, mint nálunk is döntő befolyással voltak ezen jogorvoslati alakulatok. Nálunk 1868 óta három teljesen uj és más-más alapelvből kiinduló felebbviteli rendszer volt.

Az 1868. évi perrendtartás és az 1881. évi perrendtartási novella szabályozta az irásbeliség alapelvein nyugvó perben, az 1893. évi XVIII. t.-czikk pedig a szóbeliség alapelvein nyugvó perben a felebbvitelt.

Az 1868. évi LIV. t. czikkel szabályozott perrendtartás szerint következő perorvoslatok léteztek:

Felebbezés, rendszerint itéletek és csak kivételesen egyes végzések ellen.

A felebbezést okokkal támogatni nem szükséges (elég tehát az acta priora submittere). Egyébiránt az indokok, ha használtatnak, magában a felebbezvényben adassanak elő. Az itélet ellen törvényes időben beadott felebbezés a végrehajtásra nézve halasztó hatálylyal bir. Olyan körülményekre és bizonyitékokra, melyek az elsőbiróságnál elő nem fordultak, a felebbviteli biróság nem lehet tekintettel, kivéve, ha a határozat a felebbvivő meghallgatása nélkül, ellenfelének egyoldalu kérelmére keletkezett.

A másodbiróság tehát csakis felülbirálja az elsőbiróság itéletét és ügyérdemi határozatot hoz; hatásköre kiterjed

úgy a ténykérdésre, mint a jogkérdésre, tehát az egész perbeli anyagra.

A másodbiróság itélete ellen helye van felebbezésnek a harmadbirósághoz — akár helybenhagyatott, akár megváltoztattatott légyen az elsőbirósági itélet — úgy a rendes, mint a sommás perekben. Ilyen felebbezéseknél is úgy kell eljárni, mint az elsőbirósági itélet elleni felebbezésnél.

A felebbezésen kivül volt még a felebbvitelnek egy más neme is: a semmiségi panasz. Ez kétféle volt: vagy olyan, mely a per folyama alatt volt benyujtható, vagy pedig olyan, a mely a végitélet ellen adatott be. Az első a per folyamát rendszerint nem akadályozta, de a panasz elintézéséig a biró végitéletet nem hozhatott.

Az 1868. évi LIV. t.-czikk tüzetesen sorolja fel, mikor van helye semmiségi panasznak. Ha a semmiségi panasz, a birói illetőség hiányatól eltekintve, a semmitőszék által alaposnak találtatott, a semmitőszék az elkövetett formasértést végzésben kijelölvén s azt az egész további birói eljárással együtt megsemmisitvén, szabályszerü ujabb eljárást rendel s az iratokat azon birósághoz küldi vissza, melynek határozata ellen a panasz irányozva volt.

A perujitás jogérvényes itéletek ellen foghat helyet a törvényben meghatározott taxativ esetekben. A perujitási kereset az alapperbeli kérelmen túl nem terjedhet. A perujitás az alapperben hozott itélet végrehajtását nem akadályozza. Az ujitott perben a perujitás kérdése az alapperben eldöntött ügy érdemével együttesen tárgyaltatik és döntetik el. Mindenik fél minden követelését, ellenkövetelését és bizonyitékait kölcsönösen ép úgy adhatja elő, mint azt az alapperben tette vagy tehette volna.

A felsorolt semmiségi okok és perujitási czimek körülbelül oly természetüek, mint azok, a melyek fenforgása esetén quaerela nullitatisnak van helye, akár sanabilis, akár insanabilis.

Igazolás. Határidők vagy határnapok el nem háritha tatlan akadály miatti elmulasztása esetén van helye igazolásnak. Ha az igazolásnak hely adatik, az elmulasztott határidő helyett más tüzendő ki. Ha a mulasztás nem igazoltnak mondatik ki, a mulasztás miatt hozott előbbi határozat lép hatályba.

Az 1868 évi LIV. törvényczikknek felebbviteli rendszere nem vált be. Ez szorult leginkább s legelső sorban javitásra.

A semmiségi panaszok elbirálására felállitották a semmitőszéket. A legfelsőbb birói hatóságot az egész ország területére nézve „magyar kir. Curia“ név alatt a legfőbb törvényszék gyakorolja. Ezen biróság egyik osztálya a semmiségi esetekben mint semmitőszék, másik osztálya pedig az érdemleges

kérdésekre nézve mint harmadfolyamodási itélőszék határoz. (1868. LIV. 4. §.) A semmiségi panasz a franczia minta szerint készült, azt akarta utánozni. A franczia semmitőszék nemcsak és nem is első sorban az alaki jogsérelmek orvoslására volt hivatva, de czélja főleg az anyagi jogszabályok megóvása volt. Az 1868. évi semmiségi panasz pedig csakis alaki jogsérelmek orvoslására szolgált. Nem felelt tehát meg a franczia rendszernek. Az 1868. évi LIV. t.-czikk anyaggyüjteményében azt olvassuk, hogy a felebbvitel csak akkor lehet jó és kielégitő, ha a semmiségnek csak a lényeges alaki szabályok megsértése szolgál alapul s ha e szerint a semmiség tárgya nem a törvény alkalmazásának vizsgálata, hanem oly hiányok orvoslása, melyek, — ha az eljárásban vagy határozatban felmerültek, — ujabb és szabályszerü eljárást vagy határozathozatalt tesznek szükségessé.

Az 1868. évet megelőző eljárásban a semmitő biróságot minden felebbviteli törvényszék fokozatosan gyakorolta. A panasz akár külön, akár felebbezéssel vagy felfolyamodással összekötve használtatott, a további eljárásra nézve pedig halasztó hatálylyal birt. E bajon az 1868. évi törvény úgy vélt segiteni, hogy a semmiség minden esetét tüzetesen kijelölvén, a m. kir. Curia semmitő osztályához utasitja s mig egyrészt minden fokozatos forumot mellőz, másrészt a semmitőszék hatásköréből minden egyéb teendőt kizár; az érintkezés fel és le egyaránt közvetlen. Főbaja ezen semmiségi panasznak az volt, hogy az anyagi jogot erősen háttérbe szoritotta, a legegyszerübb ügy az alakiságok segélyül vétele mellett, éveken át nem volt befejezhető. Az 1881. évi LIX. t.-cz. e bajokon úgy vélt segiteni, hogy eltörülte a semmiségi panaszt és felebbvitelként a felebbezést és felfolyamodást állapitotta meg. Ezenfelül meghonositotta a semmiségi keresetet, átszármaztató hatály nélkül.

Az 1881. évi perrendtartási novellának az volt a kiindulási pontja, hogy az irásbeliség alapelveire fektetett törvénykezési rendtartásunk és az ezzel kapcsolatos három fokozatos biráskodási rendszer mellett, a semmiségi panasz — azon rendszerének fentartására, mely az 1868. évi LIV. t.-czikkben foglaltatik s mely a külön semmitőszék hatáskörét a per érdemére ki nem terjeszti, csupán az alaki kérdésekre korlátozza és az első-, másod- és harmadfolyamodásu biróságok fölé helyezi s igy négy esetleg hat folyamodásu biráskodást állapit meg — fenn nem tartható.

Annyival is inkább szükségesnek mutatkozott a semmiségi panaszok eltörlése, mert a peres kérdések eldöntésénél az alaki és anyagi jogsérelem orvoslásának oly merev elkülöni-

tése, mint azt az 1868. évi perrendtartásban találjuk, a jogbiztonság veszélyeztetésével jár és a helyes jogszolgáltatás követelményeinek nem felelhet meg. A gyakorlati életben igen gyakran nem lehet megállapitani, hol kezdődik az anyagi és hol végződik az alaki sérelem. A bifurcatió tehát elejtendő. Az érdemleges birói határozatok ellen fokozatos felebbezés engedtetett meg és úgy az anyagi, mint az alaki jogsérelmeknek a felebbezés folytán való orvoslása a fokozatos felebbezési hatóságok hatásköréhez utaltattak. Végzések ellen általában felfolyamodási jogorvoslatot enged a novella, tüzetesen megjelölve azon végzéseket, melyek ellen ezen jogorvoslatnak helye nincs.

Az 1893. évi XVIII. t.-czikk a szóbeliségre alapitotta a sommás eljárást és abból a felfogásból indult ki, hogy a felebbezési biróság tevékenységi körét nem lehet egyedül arra a kérdésre szoritani, hogy az elsőbiróság az előtte fekvő peranyag szerint helyesen határozott-e, hanem az ügy a felebbezési biróság előtt, a felebbezés határai között úgy a jog-, mint a ténykérdésben ujból, illetőleg folytatólagosan tárgyalandó.

E szerint a tény- és a jogkérdés két fokban képezi a biráskodás tárgyát. A legnagyobb nehézségek azonban a harmadfoku eljárás konstrukcziójánál merültek fel. Választania kellett a francziа semmiségi panasz és a német, illetve osztrák felülvizsgálat között.

Ha az ügy érdemleges eldöntése kérdésénél a két folyamodásu birósági rendszert fogadjuk el, a külön semmitőszéknek a szóbeliség és közvetlenség elveire alapitott perrendtartás keretében is van helyes értelme, mert ilyenkor a semmitőszék, mint harmad folyamodásu legfelsőbb fórum a felebbviteli biróság fölé állittatik, hatásköre pedig nem csupán az alaki jogsérelmek orvoslására szoritkozik, hanem a vitakérdés érdemére is annyiban, hogy a másodbiróság itéletét megsemmisithesse és ujabb itélet hozatalát rendelhesse el akkor, ha a vitakérdés érdemleges eldöntésénél az anyagi törvény helytelenül alkalmaztatott. A code de procedurenek ez a rendszere.

A szóbeliség és közvetlenség azonban korántsem kivánja meg, hogy a harmadik foku felebbviteli jogorvoslat a semmiségi panasz legyen. Vannak oly felebbviteli rendszerek is a szóbeli perben, hogy, ha a felebbezési biróság az anyagi jog szabályait helytelenül alkalmazta, a harmadfoku biróság nem semmisiti meg, hanem megváltoztatja a másodfoku itéletet. Ezen jogorvoslat az u. n. felülvizsgálat. Ez van elfogadva Németországban és Ausztriában is. Ezen jogorvoslatot meghonositotta nálunk az 1893-as sommás eljárási törvény és fenntartja a polgári perrendtartás törvényjavaslata.

A felülvizsgálat dogmatikája.

Ezen történelmi visszapillantás után, röviden áttérek a felülvizsgálati jogorvoslat dogmatikus ismertetésére.

Az ismertetett jogorvoslati rendszerek elég komplikáltak. Ezt főleg a középkorban a birói szervezet tekintetében kifejlődött bürokratizmus tette, továbbá pedig az irásbeliség elve, a mely a jogszolgáltatásba be lett vive.

Az irásbeli per nehézkes volta, a tárgyalási és az esetlegességi elv, a birónak a pervezetéstől való távoltartása, a feleknek az itélőbirótól való hermetikus elszigeteltsége, a közvetlenség teljes hiánya azt eredményezte, hogy a másodbiróság csak ujra vizsgálja, mintegy felülvizsgálja az első birónak határozatait a peres felek kivánalmainak keretén belül. A per anyaga, a mely az itélet alapját képezi, az első fokon ugyanaz, mint a második fokon; uj tények, uj bizonyitékok, uj nyilatkozatok a felebbezési eljárás során fel nem hozhatók. A másodbiróság tehát, ha nem hagyja helyben az elsőbiróság itéletét, azt csak megkorrigálja. Ugyanazon tevékenységet fejti ki a harmadbiróság a másodbirósággal szemben.

A per anyagának ujra való megvizsgálása, a correctio kiterjed a pernek úgy ténykérdésére, mint jogkérdésére, tehát az egész perre.

A szóbeliség nem alkalmas eszköz az alsófoku biróságok iéleteinek ellenőrzésére A német birodalmi perrend tervezete, a mely a tiszta szóbeliség elvére van fektetve, át volt hatva e tétel igazságától s azt akarta, hogy a törvényszéki perekben csak az elsőfoku itélet foglalkozzék a pernek egész anyagával, a tény- és a jogkérdéssel, a másodbirósághoz már csak a jogkérdésre szoritott revisiót tervezett és a harmadbirósághoz szintén a revisiónak egy nemét, az úgynevezett „Oberrevisió"-t. Az irodalom, a praktikus jogászok és a törvényhozás is állást foglalt ezen veszélyes kisérletezéssel szemben, s ép azért a javaslat e része a törvénybe nem ment át.

A szóbeliségen alapuló pereknél a felebbezés több, mint a közös jog szerinti appellatió vagy suplicatio.

Folytatása ez az elsőfoku eljárásnak, folytatása az összes tevékenységnek, a melyet a biró az alsófokon kifejtett. E szerint tehát a felebbezési biróság előtt folytatjuk az ügynek a tárgyalását, esetleg kiegészitjük, megváltoztatjuk a pernek anyagát és folytatjuk az itélőbiró tevékenységét. Ezen ténykedés revisió a ténykérdés és a jogkérdés szempontjából egyaránt.

És minthogy a felebbezési biró tevékenységi köre kiterjed in facto et in jure, igen természetes, hogy a felebbezésnek kettős jelentősége van:

a) ha uj tényállitások és bizonyitékok fel nem hozattak, ujra megvizsgálja az alsóbirósági tárgyalási anyagot; megállapitja, helyesen lett-e a ténykérdés megoldva és helyesen lett-e a tényállásra a jogszabály alkalmazva.

Itt megtörténhetik, hogy a judice bene informato ad judicem peius informandum fog történni a felebbezés. Garantia az, hogy a felek közremüködése és ellenőrzése mellett kapja a felebbezési biró az elbirálandó peranyagot.

Ha uj tényállitások és bizonyitékok nem lesznek a felebbezés során érvényesitve, a felebbező csupán azt vitatja, hogy az alsóbiró rosszul, helytelenül itélte meg az ügyet, ha a már foganatositott bizonyitási eljárás nem ismétlődik, a felebbezési eljárás sem egyéb, mint a közös jog szerinti appellatio és nem novum judicium;

b) ha pedig uj tényállitások és bizonyitékok felhozattak, uj permateriát gyüjt össze, állapit meg a biró és ezt uj, független, önálló elbirálás tárgyává teszi. Az itélet azonban még akkor sem teljesen novum judicium, mert a felebbezés nem uj kereset.

A felebbezési eljárásban uj kereset nem indithható. A felebbezési kérelemben vagy ellenkérelemben a keresetet az ellenfél beleegyezésével sem lehet megváltoztatni (498). A per a felebbezési biróság előtt ujból tárgyaltatik tehát, de mindég csak a felebbezési kérelem és ellenkérelem és illetve a kereseti kérelem és ellenkérelem határain belül. És habár a felek az uj tárgyaláson a felebbezési biróság előtt oly tényállitásokat és bizonyitékokat is hozhatnak fel védelem és támadáskép,oly uj jogokat is érvényesithetnek, a melyeket az elsőbiróság előtt fel nem hoztak, ezen novák, akár ténybeliek, akár uj bizonyitékok, sohasem lehetnek oly természetüek, hogy keresetváltoztatást vonjanak maguk után.

Az alsóbiróságnak peranyaga peranyag marad a felebbezési biróság előtt is. (501. §.)

A peres felektől is függ, akarják-e, hogy a második fok itélete novum judicium legyen, élnek e a ministeri javaslat (mj.) 486. és 502. §-ai adta jogukkal, felhoznak-e novumokat, uj bizonyitékokat stb. és függ másodsorban a felebbezési biróságtól, a mely a mj. 506. §-a szerint elrendelheti, hogy az elsőbiróságnál már felvett bizonyitás, ideértve a félnek eskü alatti kihallgatását is, kiegészittessék vagy ismételtessék. A felebbezési biróság az elsőbiróság által eskü alatt kihallgatott félnek ellenfelét is kihallgattathatja és megesketheti.

Az uj perrendtartási javaslat azon kérdésnél tehát, vajjon novum judicium-e a másodbirósági itélet vagy sem, következetlen. Következetlenségét indokolja a czélszerüség és a peres felek akaratának szabadsága.

De akár novum judicium a másodfoku itélet, akár nem az, mindig felöleli úgy a tény-, mint a jogkérdést.

A felebbezési biró feladata tehát a megtámadott itéletet az első és a felebbezési biróság peranyaga alapján, a felebbezési kérelem és illetve ellenkérelem határain belül ujra megvizsgálni és esetleg megváltoztatni.

Az egész per átháramlik a felebbezési biróra.

A harmadfoku felebbvitel lehet vagy cassatio, vagy pedig az ügy érdemébeni határozat.

Az ügyérdemi határozat kétféleképpen construálható: vagy felebbezés keretében, tehát kiterjesztve úgy a ténykérdésre mint a jogkérdésre egyaránt, vagy pedig revisióval, azaz nem teljes felebbezéssel.

A sommás törvény és az uj perrendtartási javaslat a német birodalmi perrend mintájára a revisiót, felülvizsgálatot honositotta meg nálunk, mint harmadfoku felebbvitelt.

A revisió oly jogorvoslat, mely kizárólag a jogvitának jogi megitélésére van korlátozva. A revisionalis biró feladata megvizsgálni, vajjon a megtámadott itélet valamely jogszabálysértésen alapszik-e? A felülvizsgálati birót a felebbezési biróság által megállapitott tényállás köti, kivéve, ha a tényállás maga is jogszabálysértéssel lett megállapitva.

Összehasonlitható egyrészt a semmiségi panaszszal, másrészt pedig a teljes appellatioval. Egyes kérdésekben és irányzatokban hol az egyik, hol a másik jogorvoslat felé hajlik.

A franczia semmitőszék „tribunal unique et sedentaire auprés au corps legislatif“ a főfelügyeletet gyakorló állami hatalom egy közege, melynek feladata az itéletet közjogi szempontból a benne rejlő jogsérelem miatt cassálni. A felülvizsgálati biróság a feleknek szolgáltat igazságot a concrét jogesetben, tehát csakis a felek élhetnek vele, mig az előbbi az állami hatóság által is foganatba vehető és gyakorolható.

A semmiségi panasz „pourvoi en cassation“ rendkivüli jogorvoslat, „reméde extréme, qui ne peut avoir pour objet que la maintion de l'autorité legislative et des ordonnances“ és felfüggesztő hatálylyal nem bir. A revisió rendes jogorvoslat átháramló és felfüggesztő hatálylyal.

A semmiségi panasz szigoruan formailag indokolandó és a fél által tüzetesen kijelölendő törvénysértés constatálására vonatkozik, ellenben a revisió szabad jogi felülvizsgálatot és reformatiót enged, akár csak az appellatió.

A semmitőszék csak megsemmisiti, cassálja az itéleteket, az itélkezést pedig más biróságra bizza, a mely szabály szerint és rendszerint nincs kötve azon elfoglalt jogi állásponthoz, melyet a semmitőszék határozata meghozatalánál foglalt el. A revisionális birónak pedig kötelessége első sorban az ügy érdemében itélkezni. Tisztán czélszerüségi szempontok indokolják, hogy feloldás esetén az ügy a felebbezési birósághoz utasittatik és a felebbezési birót köti azon jogi álláspont, melyet a felülvizsgálati biró határozata hozatalánál elfoglalt.

A felülvizsgálati biró előtt azonban az ügyet nem lehet oly keretekben ujra tárgyalni, illetve a felebbezési biróság előtti tárgyalást úgy folytatni, mint az elsőfoku tárgyalást a felebbezésnél.

A felülvizsgálati biró a peranyagot nem gyüjti össze, nem állapitja meg, de a felebbezési birótól készen kapja s csupán azt vizsgálja, hogy a jogkérdés helyesen lett-e alkalmazva in concreto?

A felülvizsgálati biróság foglalkozik tehát a subsumtio kérdésével és az itéleti következtetéssel.

Ismétlése ez a felebbezési biróság azon tevékenységének, mely az itélet hozatalánál nyilvánul. De itt is a birói ténykedésnek csupán azon része vizsgáltatik felül, a midőn a felebbezési biró jogot alkalmazott, tekintet nélkül arra, vajjon materialis vagy processualis jogot alkalmazott-e? Vizsgálódása körébe vonja ugyan az egész peranyagot quantitative, de qualitative nem, csak egy részre szoritkozik t. i. a jogi szempontra, a jogkérdésre.

A ministeri javaslat szerint felülvizsgálat csak azon az alapon kérhető, hogy valamely jogszabály a felebbezési birósági itéletben vagy az ennek alapjául szolgáló eljárásban helytelenül volt alkalmazva vagy mellőzve. (530. §.)

Revisiónak tehát csak akkor lehet helye, ha valamely akár anyagi jogszabály, akár eljárási szabály helytelenül volt alkalmazva, vagy pedig mellőzve.

Az anyagi jogszabály helytelenül alkalmazható vagy mellőzhető:

a) a tényállás megállapitásánál;

b) a helyesen megállapitott tényállásnak a jogszabály alá vonásánál — subsumtio.

Valamely eljárási szabály helytelen alkalmazása vagy mellőzése

1. csak akkor méltatandó figyelemre a felülvizsgálati biró által, ha a mellőzött vagy helytelenül alkalmazott eljárási szabály lényeges eljárási szabály volt és igy az ügy eldöntésére befolyással birt;

2. vagy pedig, ha a törvény direkt rendeleténél fogva „ex lege“ képez revisionalis okot és alapot.

A felülvizsgálati eljárásban a felebbezési biróság itéletében megállapitott tényállás irányadó.

A felebbezési biróság itéletében megállapitott tényállás megtámadása csak akkor vehető figyelembe, ha a megtámadás a felülvizsgálati kérelemben és illetőleg a válasziratban érvényesittetett és arra van alapitva, hogy az itéletben valamely jogszabály megsértésével voltak tények megállapitva, figyelmen kivül hagyva vagy felhozottaknak tekintve. E részben bizonyitékul csak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei használhatók fel.

Tényállást azonban az 540. §. esetén kivül a felülvizsgálati biróság a bizonyitás mérlegelése vagy ujabb tárgyalás alapján meg nem állapithat. (539. §.)

A mj. tehát teljesen megfelelően a sommás eljárási törvény intézkedéseinek úgy rendelkezik, hogy a felebbezési biróság által megállapitott tényállás köti a felülvizsgáló birót, kivéve két esetben nem:

a) ha jogszabálysértéssel lettek tények megállapitva, figyelmen kivül hagyva, vagy felhozottaknak tekintve és

b) ha in procedendo fordul elő jogsértés, azaz az eljárási szabályok lettek megsértve, t. i. nem alkalmazva, vagy nem helyesen alkalmazva.

Ebből a contrario az következik, hogyha nem jogszabálysértéssel lettek a tények megállapitva, figyelmen kivül hagyva és felhozottaknak tekintve, akkor revisiónak helye nem lehet.

A felülvizsgálati biró cognitiója alól el vannak tehát vonva az élettapasztalatnak, a technikának, a müvészetnek és a jogtudomány körén kivül eső összes tudományszakoknak szabályai, a bizonyitás kérdése (kivéve a törvényes bizonyitást és a bizonyitási teher szabályait) és a jogügyletek, szerződések és okiratok interpretatiójának kérdése.

Ha nem jogszabálysértéssel lettek tények megállapitva, figyelmen kivül hagyva, felhozottaknak tekintve, akkor a felebbezési biróság tényállása köti a revisionális birót még akkor is, ha materiális igazságtalanság lenne is ebben a tényállásban.

A mj. 539. §. tehát kizár minden más önálló ténybeli méltatást még akkor is, ha a kérdéses tények nem vitásak, vagy pedig köztudomásuak.

A megtámadott felebbezési itéletben megállapitott tény-

állás magában foglalja nemcsak az eljárás egész menetét, a felhozott nyilatkozatokat, tényállitásokat, a peres felek mulasztásait, a bizonyitásfelvétel eredményét, de a jogvitának alapját képező összes támadási és védelmi eszközöket, még akkor is, ha a tárgyalási jegyzőkönyvben nincsenek felvéve. (405. §.)

A felebbezési biróság által megállapitott tényállás, melynek tartalmát most adtam elő, köti a revisionális birót, még pedig két irányban t. i. positive, azaz, hogy mit tartalmaz, mint peranyagot és negative, azaz, hogy mit nem tartalmaz, mint peranyagot ezen tényállás.

A felebbezési biróság vagy közvetlenül maga állapitja meg a tényállást, vagy pedig csak közvetve állapitja meg, ha nem is egészen, de részben, t. i. hivatkozással a keresetre, a birósági iratokra, a tárgyalási jegyzőkönyv tartalmára és az elsőbirósági itélet tényállásának egyes részeire.

A felebbezési biróság itéletében megállapitott tényállás a felülvizsgálati biró előtt megtámadható:

1. ha jogszabálysértéssel lettek tények megállapitva.

Az teljesen közömbös, vajjon egy materiális vagy pedig processuális szabály lett megsértve.

Mikor fordul ez elő?

Ha a biró egy tagadott állitást nem tagadottnak vesz;

ha a tények megállapitásánál a perrendtartásnak törvényes bizonyitási szabályai sértettek meg, pl. ha a közokiratok által bizonyitott intézkedés, határozat vagy nyilatkozat ellen ellenbizonyitás meg nem engedtetnék, vagy pl. ha a 321. §-nak, mely a magánokiratok bizonyitó erejéről intézkedik, tágabb magyarázat tulajdonittatnék, mint a mit a szakasz rendel;

ha a bizonyitás felvételre vonatkozó szabályok megsértetnek;

ha a bizonyitási teher és a törvényes vélelem szabályai ignoráltattak vagy helytelenül alkalmaztattak.

2. Ha jogszabálysértéssel lettek tények figyelmen kivül hagyva, azaz, ha egy konkrét, a per során felhozott tény, a tényállás megállapitásánál nem lett megemlitve s figyelemre méltatva — omissio.

Ezen figyelmen kivül hagyásnak természetesen jogszabálysértéssel kellett megtörténnie. Ha a figyelmen kivül hagyott tények nem relevansak, omissio esete nem foroghat fenn.

3. Ha jogszabálysértéssel lettek tények felhozottaknak tekintve, azaz, ha de facto fel nem hozott

tények úgy jelöltetnek meg az itéleti tényállásban, mintha fel lettek volna hozva.

A tényeknek az iménti módon felhozott jogszabálysértéssel való megállapitása, figyelmen kivül hagyása, vagy felhozottnak való tekintése „iratellenes — aktaellenes“ megállapitás, mert a felebbezési biróság peranyagul oly materiát használt, a mely nem a per tartalma vagy pedig a per tulajdonképeni tartalmát nem használta fel.

Ha a revisióban iratellenesség panaszoltatik, a tényeket meg kell jelölni, a melyek állitólag jogszabálysértéssel lettek megállapitva, figyelmen kivül hagyva, vagy felhozottaknak tekintve.

A tényeknek jogszabálysértés nélküli megállapitása s figyelmen kivül hagyása, még nem identikus oly tényállással, mely minden tekintetben megfelelne a materialis igazság kivánalmainak.

Ennek a következménye azután az, hogy a felülvizsgálati biróság, midőn a felülvizsgálatot elutasitja, azon stereotip indokolással szokott élni, hogy jogszabály megsértése nélkül lettek a felebbezési biróság által tények megállapitva, figyelmen kivül hagyva vagy felhozottaknak tekintve s igy a felülvizsgálat nem bir elfogadható alappal. Ezt mondja ki a mai törvény alapján és azt kellene majd kimondania a felülvizsgálati birónak a perrendtartási törvényjavaslat alapján is, ha ez törvényerőre emelkednék, pl. nő- és gyermektartási perekben a tartás összegére, ügyvédi költség iránti perekben a költség mennyiségére, ha arról van szó a perben, hogy a peres felek közül valamelyik mezőgazdasággal foglalkozik-e ha az a per tárgya, hogy alperes feltétlenül vagy pedig feltételesen vállalt-e fizetési kötelességet, hogy a peres felek valamelyike elmebeteg-e vagy sem, hogy a szerződés kötésekor az egyik fél meg lett-e tévesztve, hogy a szóban forgó okirat hamis-e vagy sem, hogy mi a teljesitett munka értéke, hogy mi az üzleti gyakorlat?

Ezenfelül a magánjogi viszonyok egész sorozatával találkozunk, a melyek egységesen vannak szabályozva a nélkül, hogy törvény vagy jogszabály szabályozná ezeket. Pl. a biztositási társaságok által megállapitott feltételek. Ez kiváltképpen ma, midőn ily társulatok opportunusnak látják, hogy kartelbe lépjenek, igen gyakran fordul elő. Ezenkivül más részvénytársaságoknak alapszabályai is, a melyek mind egy mintára készülnek. A felebbezési biróságok ezen szabályokat különféleképpen magyarázhatják és alkalmazhatják. A felülvizsgálati biró nem veheti pedig cognitiója körébe, mert nem jogszabály sértésével voltak a tények megállapitva, figyelmen kivül hagyva vagy felhozottaknak tekintve.

Ugyanezen jelenségek mutatkoznak a kártéritési pereknél. Döntő kérdés, vajjon alperes culposusan járt-e el, culpa levis vagy lata esete forog-e fenn, esetleg talán dolus is. Jogkérdés vagy pedig ténykérdés e ez? Felülvizsgálati biróságaink gyakorlata ezen kérdéseknél ingadozik.

Leginkább mutatkoznak azonban a mai törvény és gyakorlatnak hiányai a szerződések és okiratok értemezésénél.

Ez a kérdés már nagy szerepet játszott Németországban a perrendtartás alkotása alkalmával. Az 1872-iki második tervezet azt rendelte, hogy felülvizsgálatnak nemcsak jogszabálysértés esetén van helye, de akkor is, ha okiratok és jogügyletek helytelenül értelmeztettek. A harmadik tervezet elejtette ezen felülvizsgálati okot s igy a törvénybe sem került.

A német perrendtartási novella tárgyalása alkalmával a német birodalmi tanácsban, tekintettel arra, hogy a Reichsgerichtet mentesiteni akarták a nagy munkatehertől, azt inditványozták, hogy a jogügyletek értelmezése sohase képezhesse a felülvizsgálat tárgyát. Az inditvány nem ment keresztül. A kérdés azon ba Németországban ennek daczára ép oly vitás, mint nálunk.

Egyesek nézete szerint a jogügyletek értelmezése kizárólag és mindig ténykérdés, mert itt a szerződő felek akaratát kell megállapitani, tehát egy belső tényt.

Stahl, Wächter és mások azt hozzák fel, hogy az értelmezési szabályok helytelen alkalmazása soha sem tekinthető jogszabálysértésnek és ép ezért nem is revisibilis. Az értelmezési jogi szabályok nem tartalmaznak positiv jogi tételeket, de azésznek szabályait, vagyis útmutatásokat, a melyeket a biró követni tartozik az értelmezés müveleténél. Ténybeli előfeltételek fenn vagy fenn nem forgásától függ az, hogy használjuk-e és hogyan ezen értelmezési szabályokat, hiszen a birótól függ, hogy a grammatikai vagy a logikai interpretatiot használja-e stb. Minden igazi értelmezés ténybeli természettel bir, mert az akarat értelmezéséből áll.

Hogyan állapitsa meg azonban a biró ezen belső tényt, ha a szerződő felek közül mindegyik a használt szavaknak, kitételeknek más és más értelmet tulajdonitott? Mindkét szerződő fél azt állitja, hogy az általa használt kifejezés más és más fogalmat jelent. Nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy az értelmezés nem nyugszik kizárólag ténybeli megállapitásokon, de jogi reflexiók által is lesz érintve, a melyek jogszabálysértést eredményezhetnek.

A magánjog a birónak kötelességévé teszi, hogy a szerződéseket úgy értelmezze, hogy nem a használt kifejezések

betüszerinti értelme, hanem a szerződő felek akarata legyen irányadó, még pedig oly értelemben, mely a jogviszony természetének és az élet felfogásának inkább felel meg.

A polgári törvénykönyv tervezete nem az akarat-dogmát fogadta el a szabályozás alapjául, hanem az akarat kijelentését: a nyilatkozatot tekinti döntőnek, önként következik tehát, hogy a jognyilatkozatok értelmezésénél is nem a subjektiv, hanem az objektiv álláspontra kell helyezkedni. Nem az határoz, hogy a nyilatkozatot tevő fél mit gondol magában a nyilatkozat tételénél és mily értelmet tulajdonit neki önmaga, hanem hogy hogyan kell a nyilatkozatot objektiv tartalma s a fenforgó körülmények szerint értenie annak a félnek, a kihez intézve van s a kivel szemben hivatva van jogi hatást előidézni. A biró azonban nem áll meg a használt kifejezések valódi értelmezésének megállapitásánál, de levonja ezen megállapitásból a consequentiákat is vagyis a jogi következtetést, jogot alkalmaz. Ha az értelmezés helytelen, helytelen lesz a jogalkalmazás is.

A kiindulási pont az volt, hogy a revisionális biró elől csupán a tisztán ténybeli mozzanatok megitélése vonassék el.

De ép az a nehéz és — mondjuk ki — sokszor lehetetlen megtalálni a határvonalat a pusztán ténybeli és nem ténybeli mozzanatok között.

A törvénynek alapeszméje körülbelül ez: a puszta ténybeli elemeknek a külvilág változásainak és állapotának megállapitása, a mennyiben ezek a per tárgyát képezik, a felebbezési biró hatáskörébe tartoznak. A nehézség azonban abban rejlik, hogy a pusztán ténybeli mozzanatok megállapitása és ezen megállapitott mozzanatoknak a jog alá való subsummálása tekintetébeni gondolatmenet sokszor az itélőbiró agyában sem választható szét, annál kevésbé a biró enunciacóiban.

Vannak továbbá egyes ténybeli mozzanatok, a melyek önmagukban jogi fogalmakat rejtenek, pl. birtok, mora, fizetés, intés stb. Ha az itéleti tényállásban konstatáljuk ezen fogalmakat, mint tényleg létezőket, akkor már nemcsak tényeket állapitottunk meg, de jogot is alkalmaztunk és megforditva; pedig igen gyakran megesik és ezt a gyakorlati jogászok tudják legjobban, hogy a biró az itélet tényálladékában ilyen fogalmat konstatál, megállapit, a nélkül, hogy ezen fogalomnak alapvető tényelemeibe behatolt vagy kellőleg behatolt volna.

Igen fontos tehát azon forma, azon mondatszerkezet, azon szókitétel, a melylyel a felebbezési biró a tényállást megállapitja, mert sokszor a revisió az alsóbirónak a stili-

zálás körüli ügyességétől, indokainak világosságától fog függni vagy nem függni.

Az okiratok, jogügyletek és szerződések értelmezése tehát, a mint látjuk, szintén igen fontos.

A Curiának a praxisa e tekintetben kezdetben az volt, hogy az értelmezést, interpretatiót pusztán ténykérdésnek tekintette.

A szerződés megkötésének helye, ideje, a szerződő felek akaratának megállapitása és ezáltal a szerződés tárgyának, a teljesitési helynek a meghatározása kétségtelenül ténykérdést képez és igy nem revideálható.

A jogügyletek, szerződések és okiratok magyarázata a Curia szerint felülvizsgálható, ha a felebbezési biróság az értelmezésre vonatkozó jogszabáyokat nem alkalmazta vagy helytelenül alkalmazta. (Si la convention n'est pas raisonnée.)

Ily magyarázati szabály pl., hogy nem annyira a használt kifejezések betü szerinti értelmét, mint inkább a szerződő felek akaratát kell kutatni, hogy a szavak közönséges értelmükben veendők. A Curia által kimondott ezen elv vagy tágabb értelemben fogható fel és akkor ugyanazon eredményre jutunk, mint a franczia felülvizsgálatnál, azaz, hogy a felülvizsgálat tárgyát képezi az okirat értelmezése mindég, a mikor az okiratot a felebbezési biróság valódi értelmével ellenkezően fogta fel.

Ha azonban a Curia által kimondott elvet szükebb értelemben fogjuk fel, akkor az okirat értelmezésének felülvizsgálata gyakran oly esetben is ki lesz zárva, a melyben a felebbezési biróság által tulajdonitott értelmezés helytelen.

Igen természetes, hogy a tágabb értelemben való értelmezés inkább ajánlatos.

Figyelemre méltatandó még az is, hogy az okiratnak értelmezése nem mindig ténymegállapitás, de sokszor minősitési kérdés, a tények jogi minősitésének s ezeknek bizonyos jogszabályok alá való vonásának kérdése, pl. hogy egy levél iratott, az ténykérdés, de hogy ezen levéllel bérlet vagy haszonbérleti szerződés lett e kötve, az jogkérdés. De van a Curiának sok ellentétes határozata is, pl. a midőn ténynek képezi megállapitását, vajjon a kötött szerződés munkabéri szerződés-e?

Nézetem szerint, minő jogügyleti minősités alá esnek az okiratok, vagy pedig, hogy a szerződés kijelentéséből minő jogosultság következik, az mindig csak jogkérdés lehet.

Legczélszerübb lenne általánosságban véve kimondani,

hogy az okiratok, jogyügyletek és szerződések minden tekintetbeni magyarázata, jogkérdésnek tekintendő s igy a felülvizsgálat hatásköre ezekre minden tekintetben kiterjesztendő.

Lássuk csak a kir. Curiának praxisából, hogy mit tekint a kir. Curia jogkérdésnek és mit tekint ténykérdésnek és ennélfogva mit von el a revisió alól.

. . . „A szerződés értelmezése jogkérdés s mint ilyen az anyagi jogszabály helytelen alkalmazása esetén felülvizsgálati panasznak alapul szolgálhat.“ (Kir. Curia I. G. 204/95.)

. . . „Az okiratoknak, valamint birósági határozatoknak értelmezése jogkérdés s mint ilyen a felülvizsgálati panasznak tárgya.“ (Kir. Curia I. G. 167/95)

. . . „A szerződés helytelen magyarázata jogkérdés és igy a felülvizsgálatnak tárgya.“ (Kir. Curia I. G. 171/95.)

. . . „A szerződésnek értelmezése a feleknek a szerződésben kifejezésre jutott akarata alapján is értelmezendő, a szerződő felek akaratának megállapitása pedig ténykérdést képez.“ (Kir. Curia II. G. 21/95.)

. . . „Annak a megállapitása, hogy a formaszerüen megkötött szerződésnél, a felek akaratára való tekintettel, szerződés valóban létrejött-e, vagy hogy a felek a szerződést csak szinlegesen — a nélkül, hogy egymás között jogviszonyt is akartak volna létesiteni — kötötték meg, ténykérdés.“ (Kir. Curia I. G. 2225/95.)

. . . „A felebbezési biróság megállapitotta, hogy a B'/. alatti nyilatkozatot az alperes nem állitotta ki azon feltétel alatt, hogy a felperes az ellene beadott csődnyitási kérvényt visszavonja, ez ténybeli megállapitás.“ (Kir. Curia I. G. 227/95.) „Az, hogy a felek nyilatkozataikat milyen czélzattal és feltételtől függően tették, ténykérdés.“ (U. o.)

„Okiratok értelmezése és a felek akaratának abból való megállapitása ténykérdés.“ (I. 68., 70.)

„Szerződés magyarázata és értelmezése jogkérdés.“ (I. 92., 215., 242. II. 33. I. 136.)

„Irásba foglalt egyezmény értelmezése és annak terjedelme jogkérdés.“ (I. 161. II. 14.)

„Annak az eldöntése, hogy a szerződésnek szövege akár a nyelv, akár az észtani magyarázat elvei szerint helyesen értelmeztetett jogkérdés.“ (I. 265., 321. II. 4.)

„Végrendelet értelmezése jogkérdés.“ (IV. 347.)

„A szerződés szerint fennálló jog érvényesitéséről való lemondásnak tényekből vont következtetés utján való megállapitása jogkérdés.“ (II. 348.)

Azon keret, melyben a mj. 539. §-a megengedi, hogy a

tényállás revideálható legyen, nagyon szük és ép azért igen sok igazságtalan határozatra adott már alkalmat.

A ténykérdésnek a jogkérdéstől való elválasztása egyike a legnehezebb feladatoknak. Hiába mondja a mj. indokolása, hogy felső biróságaink nagy jogi képzettségük mellett megtudnak birkózni ezen feladattal. Sem a doktrinär jogász, sem a gyakorlat embere, legyen az biró vagy ügyvéd, sok esetben nem képes megvonni a helyes határvonalat a jogkérdés és a ténykérdés között, mert az eset összerüségénél fogva ez meg sem vonható, ép oly joggal állitható jog- mint ténykérdésnek.

Felülvizsgálati biróságaink mintegy kilencz év óta alkalmazzák a sommás törvényt, az általuk követett gyakorlatból igen gyakran láthatjuk, hogy mily mértékben lesz és még többször nem lesz megóva a materiális igazság azon rendelkezések mellett, a melyeket a tényállás revisibilitása tekintetében akár a sommás eljárási törvény, akár az uj perrend javaslata előir. És a mi Curiánk dicséretére legyen kiemelve, hogy a materiális igazság érdekében mind inkább és inkább tágitotta a jogkérdések fogalmát és mielőtt egy nagy igazságtalanság megpecsételéséhez hozzájárult volna, inkább homlokegyenest kimondotta valamire, hogy ez jogkérdés, a mi azelőtt a judikaturában mindig mint ténykérdés szerepelt. Ezen okra vezetendők vissza az ellentétes enunciaciók a jogkérdés és ténykérdés tekintetében. Igy például:

A teljesitett fizetés szinlegességének kérdése ténykérdés. (I. 118.) Majd pedig kimondatott, hogy az ügylet szinlegessége jogkérdés. (I. 141.) A szerződő felek akaratának megállapitását a Curia ténykérdésnek minősitette (I. 13.), egy másik alkalommal pedig jogkérdésnek. (I. 141.) A fizetés beszüntetéséről való tudomás ténykérdésnek (I. 83.), más alkalommal pedig jogkérdésnek deklaráltatott. (IV. 496.) (Az itt hivatkozott számok a Fabiny Gottl-féle curiai felülvizsgálati tanács határozatainak gyüjteményére vonatkoznak.)

Az igazságügyi bizottság szövegének értelmezése

A felülvizsgálati jogorvoslattal senki sincs megelégedve, sem az elméletnek, sem a gyakorlatnak emberei. A sok visszásságot és a tarthatatlan állapotokat lépten-nyomon érzik a felülvizsgálati tanácsnak birái. Több kiváló felsőbirótól hallottam már, hogy sokszor távozott az ülésből azon tudattal, hogy lelkiismerete ellen döntötte el az ügyet, mert meg volt győződve a felebbezési birósági itélet jogtalan voltáról, segiteni azonban még sem lehetett, mert a tények a revisionalis biró részére meg voltak állapitva.

Mi ügyvédek, a kik a felek és a biróság között állunk és közvetitjük a felek részére az igazságot, hány igaz ügyet látunk eltemetni a nem revisibilis ténykérdések megállapitása miatt.

De a felek is érzik, még pedig első sorban, ezen jogorvoslat helytelen voltát. Ők sok idő- és pénzáldozat árán igénybe veszik a harmadfoku rendes jogorvoslatot és a helyett, hogy igazaikat a legfőbb biróság nekik odaitélné, abstrakt okoskodásokkal és elméleti eszmefuttatásokkal magyarázza, hogy miért nem lehetett a dolog velejére menni.

W a c h, a hires német processualista, egyik tanulmányában azt mondja a felülvizsgálatról:

„Da ist nichts Ungesundes, nichts Verschrobenes und Verkünsteltes, wie unsere Revision mit ihren „thatsächlichen“ Feststellungen hat.“

B ä h r, a ki igen behatóan foglalkozott szintén a német perrendtartás kritikájával és a ki egész ellentétes álláspontra helyezkedett, ugyazon eredményre jutott, mint W a c h, a felülvizsgálat kérdésében teljesen megegyezik Wachchal. E két nagy jogász véleménye találkozik tehát a felülvizsgálat elitélésében.

De nemcsak külföldön látjuk ezen áramlatot. Nálunk is nyilatkoztak igen tekintélyes juristák hasonló irányban, hogy másokat ne emlitsek, hivatkozom Z s ö g ö d professor, O b e r s c h a l l és G o t t l felsőbirák s dr. K ö n i g Vilmos kartársam véleményeire, a melyekkel a szaklapokban többször találkoztunk.

A budapesti ügyvédi kamara több izben foglalt állást a felülvizsgálattal szemben. Az 1893. évben megjelent perrendtartási javaslat előadói tervezetével szemben azt követelte, hogy a z o k i r a t o k é s j o g ü g y l e t e k m i n d e n t e k i n t e t-

beni magyarázata jogkérdésnek tekintessék s igy a felülvizsgálat ezekre kiterjesztendő.

A perrendtartás törvényjavaslatára adott szakvéleményében azonban a budapesti ügyvédi kamara már tovább ment. Támaszkodva a sommás törvény uralma alatt szerzett tapasztalataira, teljesen elitélőleg nyilatkozott a felülvizsgálatról, a midőn oda concludál:

„Mindezeknél fogva a jogkérdésre szoritott felülvizsgálatot helytelenitenünk kell és kivánjuk, hogy a felülvizsgálati biróság a pert az iratok alapján egységesen, a tényállás figyelembe vételével — de novumok kizárásával — birálhassa el.“

Plósz Sándor igazságügyi miniszteré az érdem, hogy nem zárkózott el a tudomány, a gyakorlat, a szaktestületek és a judikatura irányzatának a felülvizsgálattal szemben foglalt elitélő megnyilatkozása előtt. Habár a miniszter urnak legsajátosabb koncepciójával állunk szemben, mégis engedte magát kapacitálni és ő önmaga tette meg az igazságügyi bizottságban azon módositások iránt az inditványt, a melyet a bizottság el is fogadott. Elismerés illeti az igazságügyi bizottság tagjait is, kivált a budapesti ügyvédi kamara elnökét.

Az igazságügyi bizottság egészen helyes elvi alapból indul ki, midőn a módositásokat a felülvizsgálati jogorvoslaton megteszi.

Számol azon körülménynyel, a melyet egy perczig sem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy a felülvizsgálat rendes jogorvoslat, és ép azért, ha már teljes felebbezéssé, appellaczióvá nem is alakitható át, — a mennyire lehetséges — közelebb akarja hozni a felebbezéshez.

A perrendtartási törvényjavaslat a felülvizsgálati biróságot rendes harmadfoku biróságnak szervezte. Ezen biróság ép úgy gyakorolja a felek érdekében és a felek jogviszonyai tekintetében a jurisdikcziot, mint az elsőfolyamodásu biróság és a felebbezési biróság. A felülvizsgálati biróság tehát az ügy érdemében itél, ez a szabály. Csak ha az ügy nem érett meg teljesen az ügyérdemi itéletre, akkor oldja fel a felebbezési biróság itéletét, illetve az azt megelőző eljárást. Feloldás esetén pedig a felebbezési biróságot köti azon jogi álláspont, a melyet a felülvizsgálati biróság a feloldás alkalmával elfoglalt és kifejtett.

Németországban mások a viszonyok, mint nálunk. Az egész német birodalom politikai és hatalmi kérdések okából mentül biztosabban akarja megóvni és érvényesiteni az itélkezésben az egységes jogot. Fősulyt helyeznek tehát ott a jog-

egység megóvására és csak e mellett mintegy másodsorban akarják a felülvizsgálati biróság által a felek érdekét is szolgálni.

Nálunk szintén súly fekszik a jogegységen. E czél elérésére szolgál a kir. Curiának úgy az 1881 : LX. t.-cz. és 1890. évi XXV. t.-cz. alapján döntvényalkotási joga. A felülvizsgálatnak, mint jogorvoslatnak czélja először a felek érdekét szolgálni és ennélfogva a felek érdekén ejtett sérelmeket orvosolni. Németországban a felülvizsgálati hatóságot csakis a Reichsgericht gyakorolja, nálunk pedig úgy a kir. Curia, mint a 11 kir. itélőtábla is.

Ha a felülvizsgálat rendes jogorvoslat is, az ügy érdemében még sem analog és hasonkörü, mint a felebbezés.

A felülvizsgálati biróságnak a hatásköre korlátozásoknak van alávetve. Ezen korlátozások szükségesek azért, hogy a legfelsőbb biróság munkával túl ne halmoztassék. E korlátozások kétfélék:

először nem lehet minden felebbezési birósági itéletet felülvizsgálattal megtámadni, és

másodszor a felüivizsgálatoknak a jogköre szükebb, mint a felebbezésé.

Ezen két korlátozást tartalmazta a perrendtartási törvényjavaslat is. Az igazságügyi bizottság mindkét irányban lényegesen tágitott.

A mj. 530. §-a szerint felülvizsgálat csak azon az alapon kérhető, hogy valamely jogszabály a felebbezési biróság itéletében vagy az annak alapjául szolgáló eljárásban helytelenül volt alkalmazva vagy mellőzve. A felülvizsgálatnak előfeltételét tehát a jogszabály sértése képezi, ebből pedig, a mint a fentiekben ezt megállapitottuk, egyrészt az következik, hogy felülvizsgálattal oly határozatok meg nem támadhatók, a melyek hozatalánál a biró a törvénynek direkt intézkedése szerint saját belátása szerint, hogy úgy mondjam discretionalis jogkörben járhat el, és másrészt a felülvizsgálat rendszerint ki nem terjedhet a tényállás megállapitására, csak kivételesen, t. i. akkor, ha jogszabálysértéssel lettek tények megállapitva, figyelmen kivül hagyva, vagy felhozottaknak tekintve.

Az igazságügyi bizottság szakitott a sommás eljárási törvény és a perrendtartás mj. ezen intézkedésével, mert abban a nézetben van, hogy az a szabály, mely szerint a felülvizsgálat csak azon az alapon kérhető, hogy valamely jogszabály a felebbezési biróság itéletében, vagy az ennek alapjául szolgáló eljárásban helytelenül volt alkalmazva vagy mellőzve — a törvényjavaslatból kihagyandó. E szerint felülvizsgálatnak van helye minden esetben, ha a felebbezési biróság itélete

nem teljesen helyes; közömbös, hogy mi idézi elő az itélet helytelen voltát, a helytelen konklusió-e, a helytelen subsumczio, avagy a tényállásnak helytelen megállapitása. Mégis bizonyos tekintetben a felülvizsgálat korlátozásoknak van alávetve.

Ilyen korlátozás az, hogy a felülvizsgálati biróság tényállitást (eltekintve azon esetektől, a midőn a felebbezési biróság az eljárásra vonatkozó valamely szabályt helytelenül alkalmazott vagy mellőzött) a bizonyitás mérlegelése vagy tárgyalás alapján meg nem állapithat.

Ebből azonban következik a kontrario, hogy oly tényállást, a melyhez nem kell tárgyalás és bizonyitás mérlegelés, a felülvizsgálati biróság saját hatáskörén belül megállapithat még akkor is, ha a felülvizsgálatban nem panaszoltatik az, hogy jogszabálysértéssel lett a tényállás megállapitva.

Ha a felülvizsgálati panaszban vagy a válasziratban panasz emeltetik a tényállás ellen, a felülvizsgálati biró a helyes tényállást önmaga részére konstruálhatja és e tekintetben csak azon korlátozásnak van alávetve, hogy valamely tényállitás valónak vagy valótlannak csak akkor állapitható meg, ha a megállapitás valamely jogszabály helytelen alkalmazásával, vagy mellőzésével, vagy nyilván helytelen ténybeli következtetéssel történt, vagy hogy az iratok tartalmával ellentében áll.

Nincs tehát semmi ok arra nézve, hogy oly kérdések elvonassanak a felülvizsgálati biró hatásköréből, a melyek szóbeli tárgyalás és bizonyitásfelvétel, illetve bizonyitás mérlegelése nélkül is megoldhatók.

A mindennapi élet tapasztalatai vezették az igazságügyi bizottságot arra, hogy ilyen kérdések nemcsak az úgynevezett jogkérdések. A felebbezési biróság helytelenül itélkezik, ha jogszabályt sért meg, de helytelenül itélkezhetik akkor is, ha a jogszabályt ugyan nem sérti meg, de helytelenül alkalmazott vagy mellőzött valamely általánosan ismert tapasztalati szabályt, ha helytelenül állapitja meg a gyermek- és nőtartási perekben a tartás összegét, ha bebizonyitott vagy köztudomásu, illetve bármely oknál fogva bizonyitásra nem szoruló tényekből helytelen következtetéseket von, ha a ténymegállapitás ellentétben áll az iratok tartalmával, ha a kereskedelmi gyakorlatnak és általában a tényleges szokásnak szabályai sértettek meg, ha a felebbezési biróság kimondta, hogy valamely jogügylet szinleg lett megkötve, egyszóval, ha meg lettek sértve, mellőzve vagy helytelenül alkalmazva mindazok az általános tapasztalati szabályok, a melyekre a tudomány bármely ága és a köznapi élet tanit. Semmi gyakorlati nehézség sem forog fenn arra nézve, hogy ezen kérdések a felülvizsgálat alól kivonassanak. Ezen kérdések tisztázásához sem tár-

gyalásra, sem bizonyitásra nincs szükség s ép azért egész bátran bizhatók ezen kérdések a felülvizsgálati biróra és olyan törvényhozás, mely a felülvizsgálatot első sorban a felek érdekében kivánja szabályozni, nem nyugodhatik bele abba, hogy ezek a kérdések elvonassanak a revisió körétől.

Nagy és régen érzett hézagot van hivatva pótolni tehát az igazságügyi bizottság 538. §-a, mely igy hangzik:

„A felülvizsgálati biróság a felebbezési biróság itéletét az abban előadott tényállás alapján vizsgálja felül.

A felebbezési biróság itéletében előadott tényállás megtámadása csak akkor vehető figyelembe, ha a megtámadást a fél a felülvizsgálati kérelemben, illetőleg a válasziratban kifejezetten érvényesitette. Az itélettel előadott tényállással szemben bizonyitékul csak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei használhatók fel. (406. §.)

Valamely tényállitás valóságának vagy valótlanságának megállapitását csak azon az alapon lehet felülvizsgálni, hogy a megállapitás valamely jogszabály helytelen alkalmazásával, vagy mellőzésével, vagy nyilván helytelen ténybeli következtetéssel történt, vagy hogy az iratok tartalmával ellentétben áll.

Tényállást az 539. és az 541. §. esetén kivül a felülvizsgálati biróság a bizonyitás mérlegelése, vagy tárgyalás alapján meg nem állapithat."

Az 538. §. első bekezdése, nézetem szerint, nincs helyesen szövegezve, mert a felülvizsgálati biróság a felebbezési biróság itéletét az abban előadott tényállás alapján csak akkor vizsgálja felül, ha a felek közül senkisem támadta meg a tényállást. De ha a tényállás meg lett támadva, akkor a felülvizsgálati birónak jogában van, a mint láttuk, önmaga részére egy helyesebb tényállást alkotni az 538. §. 3. és 4. bekezdésének korlátai között. Ha az első bekezdés módositatlanul maradna, akkor ellenmondás állana be az ott foglalt rendelkezés és a szakasz további rendelkezései között.

Ha ezen szakaszban lefektetett nagy elvek törvényerőre emelkednek, a gyakorlati életben eddig oly gyakran előforduló eltérő megoldások el lesznek kerülhetők. Nem lesz többé szüksége sem a birónak, sem pedig a félnek, ha a felebbezési biróság itéletének helytelenségéről meggyőződtek, a vitás kérdést akár erőszakkal is a jogszabály megsértésének vagy mellőzésének keretébe szoritani, mert a ténykérdést a legtöbb esetben szintén lehető lesz revisió alá vonni. Meg fog szünni azon erőszakolt elhatárolás a jogkérdés és ténykérdés között és lehetővé fog válni a jogügyleteket, szerződéseket és okiratokat szabadon és helyesen magyarázni és azokat a revisió körébe bevonni. A gyakorlati igények kivánalmait elégiti ki tehát első sorban az igazságügyi bizottság ezen módositása.

De az elméleti szempontok kivánalmainak is eleget vélt tenni az igazságügyi bizottság.

Ha a jogorvoslatok történetét tanulmányozzuk, azt tapasztaljuk, hogy úgy az irásbeli, mint a szóbeli perek rendszerében a felebbezés egy rendes jogorvoslat átháramló és felfüggesztő hatálylyal és azon rendeltetéssel, hogy a felsőbb biró itélkezzék ujra az ügyben, de ügyérdemileg.

A közös jognak az appellacziója a supplikaczió, az 1868. évi LIV. t.-czikk szerint felebbezés.

A franczia felebbezés, a sommás eljárás szerinti felebbezés, az mind rendes jogorvoslat, a hol a biró kogniczio körébe vonja az egész pert, tehát úgy a ténykérdést, mint a jogkérdést.

Ha a felülvizsgálat csupán semmiségi panasz jellegével birna és nem lenne rendes jogorvoslat, akkor érthető lenne a bifurkaczio a ténykérdés és a jogkérdés között. Ma azonban ez meg nem engedhető, mert semmivel sem indokolható. Igaz, hogy a felülvizsgálat nem teljes felebbezés, mert kizárja az ügynek ujbóli tárgyalását, a bizonyitás felvételt és a már felvett bizonyitás mérlegelését.

Jogpolitikai szempontból és költségkimélés tekintetéből nem is kivánjuk sem az uj tárgyalást, sem a bizonyitásfelvételt, de még a bizonyitékok szabad mérlegelését sem.

Minthogy azonban a felebbezési biróság nem mindig veszi fel a bizonyitási eljárást, de az elsőfoku biróság által felvett bizonyitás alapján állapitja meg az egyes tények valódiságát és valótlanságát, a felülvizsgálati biróságot felruháznók a bizonyitékok szabad mérlegelési jogával mindazon esetekben, midőn a felebbezési biróság nem közvetlenül, csupán közvetve a elsőbirósági permateria mérlegelésével állapitotta meg a tényállást.

A mire a felebbezési biróság fel van jogositva, arra sokkal inkább és nagyobb mérvben birhat jogosultsággal a felülvizsgálati biró.

Ezenkivül, hogy a felülvizsgálati alapot az igazságügyi bizottság tágitotta, még egy fontos ujitást is tett, t. i. leszállitotta az értékhatárt, a mely mellett a felülvizsgálat beadható.

Az törvényszéknek, mint felebbezési biróságnak itélete ellen nincs felülvizsgálatnak helye, ha a per tárgyának értéke 400 koronát meg nem halad. (S. E. T. 181. §. és mj. 526. §.)

Az igazságügyi bizottság az értékhatárt 100 koronára szállitotta le. Ez igen fontos és helyes módositás. A törvényszékeknek, mint felebbezési biróságoknak végleges itélkezése ellen a gyakorlati életben sok panaszszal találkozunk. Ezért

tartotta szükségesnek az igazságügyi bizottság a felülvizsgálati értékhatárnak 400 koronáról 100 koronára való leszállitását.

Az igazságügyi bizottság jelentése szerint a 100 és 400 korona értékhatár közötti pereknek gazdasági viszonyaink között már oly jelentőségük van, hogy azokban a harmadfoku felebbvitelt teljesen elzárni nem lehet. Az ingatlanok valóságos értékét megállapitani igen sokszor lehetlen. A valóságos érték gyakran felülmulja azon értéket, a mely a perben alkalmazott általános értékelés alapján volt kimutatható.

Végül nem lehet figyelmen kivül hagyni azon szempontot sem, hogy vajjon az igazságügyi bizottság által eszközölt módositások nem-e fognak ismét ujabb terhet róni a felülvizsgálati biróságokra és különösen a Curiára?

Nézetünk szerint nem, mert sokkal rövidebb idő alatt fogja ezentúl a biró az ügyet elintézni, ha az adott korlátozások között a ténykérdést is vizsgálódása és itélkezése tárgyává teheti, mint eddigelé, midőn nagy dialektikával és jogászi ügyességgel kellett kieviczkélni a jog- és ténykérdés szirtei közül.

A kisebb értékü perekben pedig a felek ritkábban fogják igénybe venni a felülvizsgálatot. Sokszor megnyugvással veszi a fél, ha tudja, hogy jogában van élni felülvizsgálattal. Különben igen czélszerünek kell elismerni azon intézkedést, hogy az 500 korona értéket meg nem haladó perekben a felülvizsgálat tárgyalás nélkül, nyilvános előadás alapján fog megtartatni, a mely alkalommal a felek felszólalási joggal nem élhetnek. Ily eljárás a felekre nézve nem fog járni nagy költséggel, a biróságra nézve pedig elviselhetetlen munkateherrel.

Nem kell tehát attól tartani, hogy a kir. itélőtábláknál a felülvizsgálati jogorvoslat miatt a birósági személyzet nagyobb szaporitása fogna szükségesnek mutatkozni.

*

Polgári perrendtartásunk nagyjában és egészben véve igen sikerült alkotás. Jobb, mint akár a német, akár az osztrák perrend. A felebbviteli részben a felülvizsgálat egész önálló koncepczio, mely a jogorvoslatnak rendszeres. dogmatikus természetével számolva és a jogtörténeti fejlődésre támaszkodva, nyerte az igazságügyi bizottságban azon alakot, a melyet bátor voltam bemutatni.

Mi ügyvédek — a jogvédők — meg lehetünk elégedve az igazságügyi bizottság módositásaival, mert az ügyvédi müködés számára tágasabb mezőt nyitott. Eddigelé felülvizsgálati tárgyalásaink alkalmával a legtöbb esetben csak jogi fejtege-

tésekkel foglalkozhattunk, ezentúl vizsgálódásunk körébe fogjuk vonni az egész jogesetet, a ténykérdést és jogkérdést egyaránt. Müködési körünk határainak tágulása örömmel tölt el bennünket, mert tudjuk és érezzük, hogy ez által hasznára leszünk embertársainknak és az igazságnak. Vajha parlamenti viszonyaink mielőbb oly állapotba jutnának, hogy a polgári perrendtartás mielőbb törvénynyé válhatnék. A budapesti ügyvédi körnek ezen óhaja, hiszem, a legszebb jutalom mindazoknak, kik közvetve vagy közvetlenül részesek ezen nagy kodifikatorius munkában.

Használt forrásmunkák:

v. Bar: Recht und Beweis im Civilprocess.
v. Bülow: Die Civilprocessordnung.
Erythropel: Zur Lehre von der Revision.
Fodor és Márkus: Polgári törvénykezési rendtartás.
Hahn: Materialien zur Civilprocessordnung vom 30. Jänner 1877.
Kissling: Das Rechtsmittel dritter Instanz.
Dr. v. Kries: Die Rechtsmittel des Civilprocesses und des Strafprocesses.
Mittermaier: Aufsatz im Archiv für die Civilpraxis.
Motive zur österreichischen Civilprocessordnung vom 1. August 1895.
Dr. Pap József: Vélemény és inditvány a felülvizsgálati hatáskörről.
Dr. Pap József: Perjogi elvek a magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatában.
Dr. Sonnenschmidt: Über das Rechtsmittel der Revision der Civilprocessordnung für das deutsche Reich vom 30. Jänner 1877.
Dr. Struckmann: Über die wissenschaftliche Construction des Grundsatzes des §. 528. Absatz 2. der Civilprocessordnung.
Struckmann & Koch: Civilprocessordnung.
Törvényjavaslat a magyar polgári perrendtartásról: Előadói tervezet és annak indokolása. 1893.
Törvényjavaslat a magyar polgári perrendtartásról. Átdolgozott tervezet. 1901.
Törvényjavaslat a magyar polgári perrendtartásról. A képviselőház elé terjesztett szöveg és annak indokolása. 1902.
Törvényjavaslat a magyar polgári perendtartásról. Az igazságügyi bizottság szövegezése és annak indokolása szerint. 1903.
Vierhaus: Über die Bedeutung des Urtheils des Revisionsgerichts etc.
Vierhaus: Die Praxis des Reichsgerichtes auf dem Gebiete des Civilprocessrechts.
Dr Adolf Wach: Vorträge über die Reichs-Civilprocessordnung.
Dr. Adolf Wach: Die That- und Rechtsfrage im Civilprocess.
Dr. Waldeck: Verhandlungen des ersten deutschen Juristentages.
Dr. Wilhelm Wetzel: System des ordentlichen Civilprocesses.
Zlinszky Imre: Jogorvoslatok rendszere.



